

«Mottakernavn»
«Adresse»
«Postnr» «Poststed»
«Kontakt»

Saksbehandler, innvalgstelefon

Rosmari Hjermann

Kommunenes saksbehandling av omsorgsstønadsaker

I dette brevet ønsker vi å informere alle kommuner i vårt område om hvordan kommuner skal behandle søknader og klagesaker som gjelder omsorgsstønad.

Helsedirektoratet har nylig hatt en gjennomgang av behandlingen av klagesaker som gjelder omsorgsstønad¹, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 7-2. Dette har ført til endringer i statsforvalternes saksbehandling av disse klagesakene. I forlengelsen av dette har vi foretatt en avklaring av hvilke krav som skal stilles til kommunenes behandling av søknader og klager som handler om omsorgsstønad. Vi får mange henvendelser om dette temaet, og flere kommuner har ytret behov for mer informasjon.

Det er fastsatt i helse- og omsorgstjenesteloven § 3-6 at alle kommuner har en lovfestet plikt til å tilby pårørendestøtte til personer som har særlig tyngende omsorgsarbeid. Omsorgsstønad er én av flere former for pårørendestøtte som alle kommuner skal ha et tilbud om. Andre former for pårørendestøtte som kommuner må kunne tilby, er avlastningstiltak og opplæring og veiledning.

Pårørendes rettighet når det gjelder pårørendestøtte er regulert i pasient- og brukerrettighetsloven § 2-8. Her er det fastslått at personer som har særlig tyngende omsorgsarbeid, kan kreve at den kommunale helse- og omsorgstjenesten fatter vedtak om at det skal settes i verk tiltak for å lette omsorgsbyrden. Det er i stor grad opp til kommunen å vurdere og avgjøre hvilke tiltak som skal tilbys for å lette de pårørendes omsorgsbyrde, men det må framgå klart av vedtaket hva tiltakene skal gå ut på.

I pkt. 3.2 i rundskriv I-42/98 (*Retningslinjer for omsorgslønn*) står det blant annet følgende: «Det er ikke alle former for omsorgsarbeid som bør gi grunnlag for [omsorgsstønad]. Det bør være ein føresetnad at søkeren utfører omsorgsarbeid som ellers ville høre under helse- eller sosialtenesta i kommunen. Omsorgsarbeid som det bør gis [omsorgsstønad] for, er til dømes hjelp til personleg pleie som kroppsvask og matning, nødvendig hjelp til praktiske oppgaver som innkjøp, matlaging og reingjering og generelt tilsyn».

¹ Jf. brev fra Helsedirektoratet til statsforvalterne, datert 27. mars 2023 (ref. 22/29128-5)

Både den pårørende som utfører omsorgen og den som mottar omsorgen har rett til å søke om omsorgsstønning og klage på vedtak som gjelder omsorgsstønning. For å forenkle framstillingen forutsetter vi her at det er den pårørende som er søker/klager, og av samme grunn kaller vi omsorgsmottakeren for brukeren.

Når kommunen får en søknad om omsorgsstønning, må kommunen gå systematisk fram for å kartlegge og vurdere omsorgsarbeidet den pårørende utfører. Det samme gjelder når kommuner får en klage på et avslag på søknad om omsorgsstønning eller en klage som gjelder omfanget av den omsorgsstønningen som er tildelt (antall timer) eller størrelsen på den godtgjørelsen kommunen gir for omsorgsarbeidet («timelønnen»). Kommunens utredningsplikt følger av forvaltningsloven § 17.

Kommunens kartlegging og vurdering av den pårørendes omsorgsarbeid må gjøres i tre trinn i den rekkefølgen som er presentert nedenfor. De tre trinnene består av følgende tre hovedspørsmål som kommunen må få svar på, før den kan fatte vedtak i saken:

1. Hvilke omsorgsoppgaver utfører den pårørende for brukeren, og hvor lang tid tar dette omsorgsarbeidet?

Det første kommunen må gjøre er å innhente opplysninger om de omsorgsoppgavene den pårørende utfører. Oppgavene må konkretiseres og spesifiseres, for eksempel: hjelp til morgenstell, hjelp til å få laget og spist frokost, hjelp til trening, tilsyn, veiledning, hjelp til emosjonell regulering, motivering, utføring av rengjøring, middagslaging, klesvask, handling osv. Kommunen må innhente opplysninger både om hvor lang tid den pårørende bruker på hver enkelt omsorgsoppgave i antall timer per døgn/uke og hvor lang tid det totalt sett tar å utføre alle omsorgsoppgavene i antall timer per døgn/uke (det er dette vi kaller tidfesting/tallfesting).

2. Hvilke av de omsorgsoppgavene den pårørende utfører for brukeren vurderer kommunen er nødvendige?

Det andre trinnet i prosessen er at kommunen må vurdere hvilke av omsorgsoppgavene som utføres som er nødvendige. Denne vurderingen må være basert på den enkelte brukers individuelle og konkrete hjelpebehov. Dersom kommunen og den pårørende har ulikt syn på om en bestemt omsorgsoppgave er nødvendig, må kommunen begrunne sitt syn: Hvorfor mener kommunen at denne omsorgsoppgaven ikke er nødvendig? Kommunen må også begrunne sitt syn hvis den er uenig med pårørende i hvor mye tid en nødvendig omsorgsoppgave tar. Vurderingen må kunne ut i en beskrivelse av hvor lang tid hver nødvendige omsorgsoppgave tar i antall timer per døgn/uke.

3. Hvilke av de nødvendige omsorgsoppgavene som utføres av den pårørende vurderer kommunen er særlig tyngende?

Det tredje kommunen må gjøre er å ta stilling til hvilke av de nødvendige oppgavene som utføres som er særlig tyngende. Her må kommunen skille mellom de tilfeller der den pårørende har omsorgsplikt for brukeren og de tilfeller der den pårørende ikke har omsorgsplikt for brukeren.

- a) Når den pårørende har omsorgsplikt for brukeren: Den pårørende har kun omsorgsplikt dersom brukeren er et barn eller en ungdom under 18 år og den pårørende har juridisk omsorgsansvar for brukeren, jf. barneloven § 30. I pkt. 4.2 i rundskrivet I-42/98 blir særlig tyngende omsorg i disse tilfellene definert som omsorg som «klart overstig vanlege omsorgsplikt oppgaver». I praksis betyr dette at kommunen må sammenligne den

pårørendes omsorgsarbeid med hva som utgjør normalomsorg for den aldersgruppen barnet tilhører. Samtidig må kommunen ta hensyn til de ni momentene som er listet opp i pkt. 3.1 i rundskriv I-42/98. Til slutt må kommunen konkludere når det gjelder hvilke av de spesifiserte omsorgsoppgavene den vurderer er særlig tyngende, samt tallfeste hvor lang tid arbeidet med hver av de særlig tyngende oppgavene tar i antall timer per døgn/uke.

- b) Når den pårørende ikke har omsorgsplikt for brukeren: Dersom brukeren er over 18 år, har den pårørende ikke omsorgsplikt uansett hvilken relasjon det er mellom de to personene. I slike tilfeller blir særlig tyngende omsorg definert som all omsorg som det ikke er «rimeleg å forvente» skal utføres av en person uten omsorgsplikt, jf. pkt. 4.2 i rundskriv I-42/98. Dersom den pårørende ikke har omsorgsplikt, vil de ni momentene som nevnes i pkt. 3.1 i rundskrivet i liten grad bidra til å avklare om en bestemt omsorgsoppgave er særlig tyngende eller ikke. Det avgjørende her er at den pårørende i disse tilfellene ikke har juridisk plikt til å utføre *noe* omsorgsarbeid for brukeren. Til slutt må kommunen konkludere når det gjelder hvilke av de spesifiserte omsorgsoppgavene den vurderer er særlig tyngende, samt tallfeste hvor lang tid arbeidet med hver av de særlig tyngende oppgavene tar i antall timer per døgn/uke.

Dersom saken dreier seg om en søknad om omsorgsstønad, må kommunen avgjøre om den pårørende skal gis omsorgsstønad og i så fall i hvilket omfang. Omsorgsstønad kan kombineres med andre typer pårørendestøtte eller andre typer tjenester til den pårørende og/eller brukeren. Kommunen må imidlertid sørge for at både den som yter omsorgen og den som mottar omsorgen får anledning til å medvirke før beslutningen tas. Det er dessuten en forutsetning at alle de tiltak og tjenester kommunen velger å tilby er faglig forsvarlige for brukeren. Omsorgsstønad kan derfor bare tildeles dersom den pårørende er rett omsorgsnyter for brukeren. Hvis barn blir berørt av vedtaket, skal det foretas barnets beste-vurderinger for alle involverte barn før vedtak fattes. Barn som berøres har også rett til å uttale seg, se FNs konvensjon om barnets rettigheter art. 3.1 og 12.

Dersom saken dreier seg om en klage på avslag på søknad om omsorgsstønad, må kommunen vurdere på nytt om den pårørende skal tildeles omsorgsstønad, sett i lys av antall timer særlig tyngende omsorgsarbeidet som pårørende utfører, samt annen pårørendestøtte og/eller andre tjenester som eventuelt gis og andre relevante omstendigheter. Kommunen har ikke adgang til å avslå søknaden dersom avslaget må anses for å være åpenbart urimelig. Helsedirektoratet har i brev datert 3. august 2022 understreket at «det samlede tjenestetilbudet må dekke pasientens/brukerens behov for nødvendige helse- og omsorgstjenester. Der et evt. begrenset tilbud om omsorgsstønad påvirker pasientens/brukerens behov for tjenester [...] må kommunen sørge for at dette blir dekket».

Dersom saken dreier seg om en klage på omfanget av omsorgsstønaden (antall timer som er tildelt per uke/måned), må kommunen vurdere om den skal øke antall timer omsorgsstønad, sett i lys av antall timer særlig tyngende omsorgsarbeid som pårørende utfører, samt annen pårørendestøtte og/eller andre tjenester som eventuelt gis og andre relevante omstendigheter. Kommunen har ikke adgang til å tildele så få timer med omsorgsstønad at dette må anses for å være åpenbart urimelig. Også i disse sakene må kommunen sørge for at det samlede tjenestetilbudet dekker brukerens behov for nødvendige helse- og omsorgstjenester fra kommunen.

Dersom saken dreier seg om en klage på omfanget av godtgjørelsen (den «timelønnen» kommunen gir per time med særlig tyngende omsorgsarbeid), må kommunen vurdere om størrelsen på godtgjørelsen skal økes. Kommunen har ikke adgang til å gi en godtgjørelse per time som må anses for å være åpenbart urimelig. Vi viser til pkt. 4.1 i rundskriv I-42/98.

Med hilsen

Anne Hilde Crowo
Fylkeslege
Helseavdelingen

Rosmari Hjermann
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Mottakerliste:

Asker kommune	Katrineåsveien 20	3440	RØYKEN
Fredrikstad kommune	Postboks 1405	1602	FREDRIKSTAD
Sarpsborg kommune	Postboks 237	1702	SARPSBORG
Marker kommune	Postboks 114	1871	ØRJE
Rakkestad kommune	Postboks 264	1891	RAKKESTAD
Våler kommune	Herredshuset, Kjosveien 1	1592	VÅLER I VIKEN
Råde kommune	Skråtorpveien 2A	1640	RÅDE
Skiptvet kommune	Postboks 115	1806	SKIPTVET
Moss kommune	Postboks 175	1501	MOSS
Halden kommune	Postboks 150	1751	HALDEN
Hvaler kommune	Storveien 32	1680	SKJÆRHALDEN
Aremark kommune	Rådhuset	1798	AREMARK
Drammen kommune	Postboks 7500	3008	DRAMMEN
Kongsberg kommune	Postboks 115	3602	KONGSBERG
Ringerike kommune	Postboks 123 Sentrum	3502	HØNEFOSS
Hole kommune	Viksveien 30	3530	RØYSE
Flå kommune	Sentrumsvegen 24	3539	FLÅ
Nesbyen kommune	Alfarvegen 117	3540	NESBYEN
Gol kommune	Gamlevegen 4	3550	GOL
Hemsedal kommune	Hemsedalsvegen 2889	3560	HEMSEDAL
Ål kommune	Tingstugu, Torget	3570	ÅL
Hol kommune	Ålmannvegen 8	3576	HOL
Sigdal kommune	Borgestubakken 2	3350	PRESTFOSS
Krødsherad kommune		3536	NORESUND
Modum kommune	Postboks 38	3371	VIKERSUND
Øvre Eiker kommune	Postboks 76	3301	HOKKSUND
Lier kommune	Postboks 205	3401	LIER
Flesberg kommune	Lampelandhagan 7	3623	LAMPELAND
Rollag kommune	Vrågåvegen 10	3626	ROLLAG
Nore og Uvdal kommune	Sentrum 16	3630	RØDBERG
Bærum kommune	Postboks 700	1304	SANDVIKA
Aurskog-Høland kommune	Rådhusveien 3	1940	BJØRKELANGEN
Eidsvoll kommune	Postboks 90	2081	EIDSVOLL
Enebakk kommune	Prestegårdsveien 4	1912	ENEBAKK
Frogn kommune	Postboks 10	1441	DRØBAK
Gjerdrum kommune	Postboks 10	2024	GJERDRUM

Hurdal kommune	Minneåsvegen 3	2090	HURDAL
Lørenskog kommune	Postboks 304	1471	LØRENSKOG
Nannestad kommune	Postboks 3	2031	NANNESTAD
Nes kommune	Postboks 114	2151	ÅRNES
Nesodden kommune	Postboks 123	1451	NESODDTANGEN
Nittedal kommune	Postboks 63	1483	HAGAN
Rælingen kommune	Postboks 100	2025	FJERDINGBY
Ullensaker kommune	Postboks 470	2051	JESSHEIM
Vestby kommune	Postboks 144	1541	VESTBY
Ås kommune	Postboks 195	1431	ÅS
Oslo kommune	Rådhuset	0037	OSLO
Indre Østfold kommune	Postboks 34	1861	TRØGSTAD
Nordre Follo kommune	Postboks 3010	1402	SKI
Lillestrøm kommune	Postboks 313	2001	LILLESTRØM
Jevnaker kommune	Kirkegata 6	3520	JEVNAKER
Lunner kommune	Sandsvegen 1	2740	ROA